13480 ـ ویژگی‌های ماه رمضان

سوال

رمضان چه ماهی است؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

رمضان یکی از ماه‌های دوازده‌گانهٔ عربی است که ماهی بزرگوار در اسلام است و با ویژگی‌ها و فضایلی از دیگر ماه‌ها متمایز شده است، از جمله:

۱ـ خداوندا عزوجل روزهٔ رمضان را رکن چهارم از ارکان اسلام قرار داده است چنانکه می‌فرماید:

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدىً لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْه

بقره: ۱۸۵

(ماه رمضان [همان ماهی] است که قرآن در آن فرو فرستاده شده است [کتابی] که مردم را هدایتگر است و [در بر دارندهٔ] دلایل آشکار هدایت و [میزان] تشخیص حق از باطل است پس هر کس از شما که این ماه را درک کند باید آن را روزه بدارد)

و در صحیحین بخاری (۸) و مسلم (۱۶) از حدیث ابن عمر آمده که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: اسلام بر پنج [رکن] بنا شده است: شهادت دادن به اینکه معبودی [به حق] نیست جز الله و اینکه محمد بندهٔ الله و پیامبر اوست و برپا داشتن نماز و دادن زکات و روزهٔ رمضان و حج خانه کعبه.

۲ـ الله عزوجل در این ماه قرآن را نازل فرموده چنانکه در آیهٔ سابق می‌فرماید:

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدىً لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ

بقره: ۱۸۵

(ماه رمضان [همان ماهی] است که قرآن در آن فرو فرستاده شده است [کتابی] که مردم را هدایتگر است و [در بر دارندهٔ] دلایل آشکار هدایت و [میزان] تشخیص حق از باطل است)

و می‌فرماید:

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ

قدر: ۱

(ما آن [قرآن را] در شب قدر نازل کردیم).

۳ـ خداوند شب قدر را که بهتر از هزار ماه است در این ماه قرار داده است چنانکه می‌فرماید:

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ (۱) وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ (۲) لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ (۳) تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ (۴) سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ

قدر: ۱ ـ ۵

(ما [قرآن را] در شب قدر نازل کردیم (۱) و از شب قدر چه آگاهت کرد؟ (۲) شب قدر بهتر از هزار ماه است (۳) در آن [شب] فرشتگان و روح (جبرئیل) به فرمان پروردگارشان برای هر کاری [که مقرر شده] فرود آیند (۴) [آن شب] تا دم صبح صلح و سلام است)

و همچنین می‌فرماید:

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ

دخان: ۳

(ما آن (قرآن) را در شبی مبارک نازل کردیم، ما هشدار دهنده بودیم).

الله تعالی رمضان را با شب قدر برتری داده و سورهٔ قدر در بیان منزلت این شب بزرگ وارد شده و همینطور احادیث بسیاری از جمله حدیث ابوهریره ـ رضی الله عنه ـ که رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ می‌فرماید: ماه رمضان به نزد شما آمده، ماهی که خداوند عزوجل روزه‌اش را بر شما فرض نموده، درهای آسمان در آن گشوده می‌شود و درهای جهنم بسته می‌شود و شیاطین سرکش در آن به غل و زنجیر کشیده می‌شوند. خداوند در این [ماه] شبی دارد بهتر از هزار ماه، هر کس از خیر آن محروم شده، محرم است به روایت نسائی (۲۱۰۶) و احمد (۸۷۶۹) و آلبانی در صحیح الترغیب (۹۹۹) آن را

صحیح می‌داند.

همینطور ابوهریره ـ رضی الله عنه ـ می‌گوید: رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: هرکس شب قدر را از روی ایمان و احتساب [پاداش] به نماز بایستد گناهان گذشته‌اش آمرزیده می‌شود به روایت بخاری (۱۹۱۹) و مسلم (۷۶۰).

۴ـ الله عزوجل روزه و قیام این ماه از روی ایمان و اخلاص و پاداش‌خواهی را سببی برای مغفرت گناهان قرار داده است چنانکه در بخاری (۲۰۱۴) و مسلم (۷۶۰) از ابوهریره ـ رضی الله عنه ـ روایت شده که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: هر کس رمضان را از روی ایمان و احتساب روزه گیرد گناهان گذشته‌اش آمرزیده می‌شود و در بخاری (۲۰۰۸) و مسلم (۱۷۴) همچنین آمده است که فرمودند: هر کس رمضان را از روی ایمان و احتساب به نماز ایستد گناهان گذشته‌اش آمرزیده می‌شود.

مسلمانان بر سنت بودن قیام شب‌های رمضان اجماع کرده‌اند و نووی ذکر کرده که منظور از قیام رمضان نماز تراویح است و این یعنی مقصود از قیام رمضان با برپا داشتن نماز تراویح حاصل می‌گردد.

۵ـ الله عزوجل در این ماه درهای بهشت را می‌گشاید و درهای دوزخ در این ماه بسته می‌شود و شیاطین به زنجیر کشیده می‌شوند چنانکه در صحیح بخاری (۱۸۹۸) و مسلم (۱۰۷۹) از ابوهریره ـ رضی الله عنه ـ روایت شده است که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: هرگاه رمضان فرا رسد درهای بهشت گشوده شده و درهای دوزخ بسته می‌شود و شیاطین به زنجیر کشیده می‌شوند.

۶ـ خداوند در این ماه هر شب کسانی را از آتش دوزخ آزاد می‌کند. امام احمد (۵/ ۲۵۶) از ابوامامه روایت کرده که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: خداوند هنگام هر فطر آزاد شدگانی دارد. منذری می‌گوید: سند آن اشکالی ندارد آلبانی نیز آن را در صحیح الترغیب (۹۸۷) صحیح می‌داند.

بزار (کشف: ۹۶۲) از ابوسعید روایت کرده که گفت: رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: الله تبارک و تعالی در هر روز و شب ـ یعنی در رمضان ـ آزاد شدگانی دارد و برای هر مسلمانی در هر روز و شب [رمضان] دعای مستجابی است.

۷ـ روزۀ رمضان سببی است برای بخشیده شدن گناهانی که پیش از رمضان انجام شده‌اند در صورتی که شخص از گناهان دوری کند، همانطور که در صحیح مسلم (۲۳۳) آمده است که پیامبرمان ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: نمازهای پنجگانه و جمعه تا جمعه و رمضان تا رمضان، پاک کنندۀ گناهانی است که بین آنها رخ داده، اگر از گناهان کبیره دوری شود.

۸ـ روزۀ رمضان معادل روزۀ ده ماه است همانگونه که در صحیح مسلم (۱۱۶۴) از حدیث ابوایوب انصاری آمده که رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: هرکس رمضان را روزه گیرد، سپس آن را با شش روز از شوال ادامه دهد [کارش] مانند روزه گرفتن دهر است و احمد (۲۱۹۰۶) روایت کرده که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمود: هر کس رمضان را

روزه گیرد پس ماه به اندازهٔ ده ماه است و روزهٔ شش روز بعد از فطر [به اندازهٔ شصت روز] و این یک سال کامل است.

۹ـ و هرکس در این ماه به همراه امام به قیام [شب] ایستد تا آنکه امام از نماز فراغت یابد برایش قیام یک شب کامل نوشته می‌شود زیرا ابوداوود (۱۳۷۰) و دیگران از ابوذر ـ رضی الله عنه ـ روایت کرده‌اند که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: هرکس همراه امام به نماز ایستد تا آنکه نمازش به پایان رسد برایش [اجر] قیام یک شب نوشته می‌شود آلبانی در صلاة التراویح (۱۵) آن را صحیح می‌داند.

۱۰ـ عمره در این ماه معادل یک حج است. بخاری (۱۷۸۲) و مسلم (۱۲۵۶) از ابن عباس روایت کرده‌اند که رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ خطاب به زنی از انصار فرمودند: چه چیز مانع تو شد که همراه ما به حج بیایی؟ گفت: ما دو شتر داشتیم که با آن آب می‌آوردیم، پس شوهرم و پسرم با یکی از دو شتر به حج رفتند و یکی را نزد ما گذاشتند که با آن آب بیاوریم. فرمود: پس هرگاه رمضان فرا رسید عمره به جای بیاور زیرا یک عمره در رمضان معادل یک حج است و در روایت مسلم: معادل یک حج همراه من است.

۱۱ـ اعتکاف در این ماه سنت است زیرا چنانکه ام المومنین عائشه ـ رضی الله عنها ـ می‌فرماید پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ دهه‌های پایانی رمضان را به اعتکاف می‌نشست تا آنکه از دنیا رفتند، سپس همسرانش پس از ایشان به اعتکاف نشستند به روایت بخاری (۱۹۲۲) و مسلم (۱۱۷۲).

۱۲ـ مدارسهٔ قرآن و بسیار خواندن آن در رمضان بسیار مستحب است و مدارسهٔ قرآن به این شکل است که شخص بر دیگری قرآن بخواند و دیگری برای او بخواند و دلیل استحباب این حدیث است که: جبرئیل در هر شب رمضان به دیدار پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ می‌آمد و قرآن را با وی مدارسه می‌کرد به روایت بخاری (۶) و مسلم (۲۳۰۸).

و قرائت قرآن مطلقا مستحب است و این استحباب در رمضان بیشتر است.

۱۳ـ افطار روزه‌دار در ماه رمضان مستحب است زیرا زید بن خالد جُهَنی ـ رضی الله عنه ـ از رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ روایت کرده که فرمودند: هر کس روزه‌داری را افطار دهد مانند اجر او را خواهد داشت جز آنکه از اجر روزه‌دار چیزی کم نمی‌شود به روایت ترمذی (۸۰۷) و ابن ماجه (۱۷۴۶) و آلبانی در صحیح سنن ترمذی (۶۴۷) آن را صحیح دانسته است.

والله تعالی اعلم